

УДК 378.147:004

Петухова Любов Євгенівна, професор кафедри педагогіки початкової освіти Херсонського державного університету, кандидат педагогічних наук

ДИДАКТИКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАТИЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Анотація

У статті обґрунтовано структуру та змістове наповнення дидактико-процесуального супроводу формування інформатичних компетентностей.

Ключові слова: інформатичні компетентності, дидактико-процесуальне забезпечення.

Одним із ключових складників структури професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи є його інформатичні компетентності, що розглядається нами як системний обсяг знань, умінь і навичок набуття, перетворення, передачі та використання інформації у різних галузях людської діяльності для якісного виконання професійних функцій.

Як засвідчують результати нашого дослідження, традиційна організація навчання не забезпечує ефективного формування інформатичної компетентності майбутніх учителів, оскільки спрямована переважно на подолання певних труднощів: прогалини в раніше отриманих знаннях; недостатня інформаційна культура; неуміння обрати правильний режим праці та відпочинку; невміння самостійно працювати з матеріалом; відсутність навичок контролювати свої знання та вміння; відсутність належного систематичного контролю за діяльністю; неадекватна самооцінка своїх можливостей; недостатня кількість консультацій, що відводяться на кожну з дисциплін педагогічного циклу; недостатній розвиток дослідницьких умінь; низький рівень розвитку абстрактного й аналітичного мислення та творчих здібностей.

Проблемам підготовки вчителів присвячені дослідження знаних психологів (Г.О. Балл, І.Д. Бех, Л.М. Мітіна, В.О. Моляко, В.А. Семиченко та інші), педагогів (С.У. Гончаренко, Р.С. Гуревич, О.С. Падалка, О.М. Пехота, М.І. Сметанський, С.О. Сисоєва та ін.), філософів (В.П. Андрущенко, Г.П. Васянкович, І.А. Зязюн, В.Г. Кремень та ін.). Аналіз досліджень із проблем педагогічної професійної освіти показав, що відсоток робіт, присвячених підготовці вчителя початкових класів незначний. У переважній більшості праць (А.М. Богуш, М.П. Гудзик, І.Я. Каплунович, М.П. Лещенко, О.М. Отич, Н.С. Побірченко, О.Я. Савченко, Н.В. Сулаєва, Л.О. Хомич, І.Б. Червинська та ін.) розглядається його психолого-педагогічна та методична підготовка.

Що стосується досліджень, в яких розглядається проблема вчителя початкових класів в контексті інформатичних компетентностей, то їх ще обмаль. Зокрема, це роботи В.В. Контратова, М.М. Левшина, Д.С. Мазоха, І.М. Шапошнікова, С.О. Гунько, О.І. Шиман. Водночас важко назвати іншу сферу людської діяльності, що розвивалася б настільки стрімко, мала б такий вплив на всі галузі науки, в тому числі педагогіку й психологію, як інформатизація суспільства.

Удосконалення процесу інформатичної підготовки у ВНЗ засобами інформаційно-комунікаційних технологій детермінується суперечністю між новою парадигмою освіти та недостатньою розробленістю необхідних теоретичних положень, існуючою потребою практики вищої школи в науковому, навчальному та методичному забезпеченні комп'ютерної системи

побудови індивідуальної траєкторії навчання. Своєчасність такого дослідження обумовлена постійно зростаючим обсягом наукових знань, які генеруються, а також неспроможністю традиційної педагогічної системи забезпечити їх адекватне представлення у відповідних навчальних курсах.

Одержані дані нашого дослідження дозволили визначити основні причини недостатнього рівня інформатичних компетентностей випускників вищої школи. Це, зокрема, нечітка інформаційна спрямованість змісту навчальних курсів; відсутність у студентів інтересу до оволодіння курсами інформатики; невміння використовувати міжпредметні зв'язки інформаційного характеру; недостатня підготовка викладачів вищого навчального закладу з цієї проблеми.

Метою статті є обґрунтування педагогічної системи формування інформатичних компетентностей майбутніх учителів початкових класів в умовах вищого педагогічного навчального закладу.

Узагальнення результатів проведеного дослідження дає підстави стверджувати, що необхідною умовою формування інформатичних компетентностей майбутнього вчителя початкових класів є створення інформаційного середовища в умовах навчального закладу, науково-обґрунтована організація діяльності якого здійснюється на основі інтегративного міжпредметного підходу до процесу засвоєння навчальних дисциплін.

Доведено, що ефективність функціонування означеного середовища забезпечується наявністю науково-обґрунтованих вихідних концептуальних положень (особистісно-орієнтований підхід до навчання, принцип науковості, активності, діяльності, інтеграції, комплексності, синергетичності та системності тощо). Установлено, що ефективність інформатичної підготовки забезпечується доцільним поєднанням традиційних та інноваційних засобів навчально-виховного процесу. Максимально повне використання потенційних можливостей вищого навчального закладу забезпечується комплексом організаційно-педагогічних умов: наявність педагогічної системи формування інформатичних компетентностей, необхідної підготовки викладацького складу, використання адекватних методів і форм навчання, сформованість мотивації, систематичний педагогічний моніторинг і корекція перебігу процесу формування інформатичних компетентностей та ін.

Обґрунтована в дисертації педагогічна система включає цілепокладання, змістовий і процесуальний блоки, нормативну модель випускника, фактори, а також механізми зворотного зв'язку. Змістовний блок передбачає встановлення взаємозв'язків між рівнем фундаментальної та професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів на міжпредметній основі, у тому числі й інформаційну його складову (рис. 1).

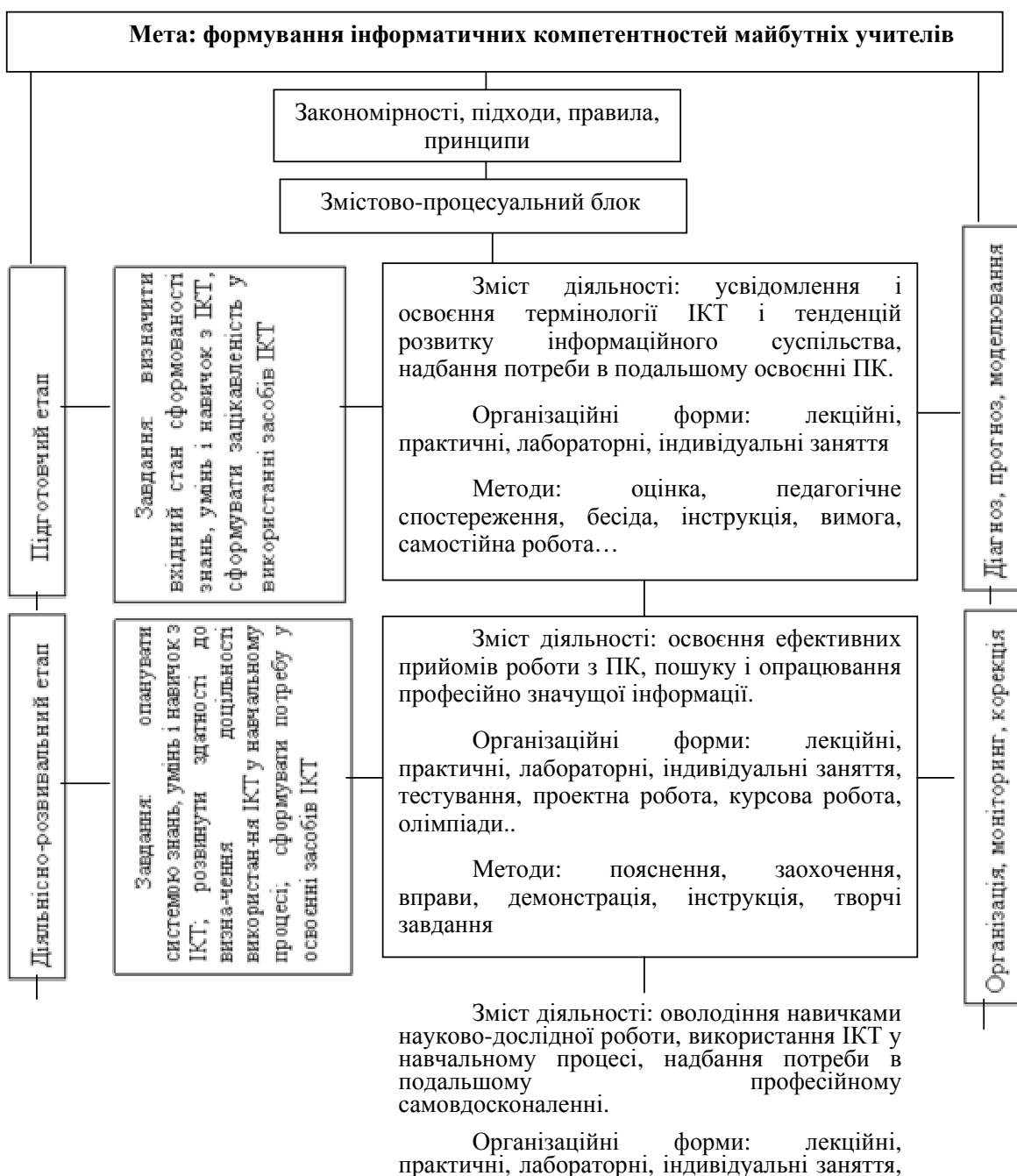
Структура моделі базується на дотриманні логіки засвоєння понять у галузі ІКТ: від наявного стану їх розвитку до сформованості інформатичної компетентності. Цей процес здійснюється поетапно в рамках ціннісного поля і стимулює поступове сходження студентів на вищий рівень їхнього розвитку. Організація поетапного впливу в межах згаданого простору забезпечується врахуванням специфіки розвитку людини у віці 17-25 років, що відповідає періоду пізнього юнацтва та ранньої зрілості, дії комплексу суб'єктивних і об'єктивних чинників, а також створенням педагогічно-доцільних вимог, реалізація яких гарантує поступальність у

процесі формування інформатичних компетентностей.

Перший підготовчий етап спрямований на вирішення завдань діагностики рівня сформованості знань, умінь і навичок у галузі інформаційно-комунікаційних технологій.

Метою другого – діяльнісно-розвивального етапу – є, власне, організація самого процесу опанування необхідним об'єктом змістового матеріалу, формуванням здатності до адекватного сприймання, розуміння й оцінки педагогічних програмних засобів, уміння співвідносити можливості програмного засобу з можливими ситуаціями його доцільного використання, знаходити зв'язки між можливостями ІКТ та матеріалом з різних дисциплін, сформувавши потребу у вдосконаленні навичок пошукової роботи та використання мережевих технологій.

Завданнями третього рефлексивно-оцінювального етапу було опанування системою знань, умінь і навичок з ІКТ, розвитку здатності до визначення доцільності використання ІКТ у навчальному процесі, формування потреби в освоєнні засобів ІКТ.

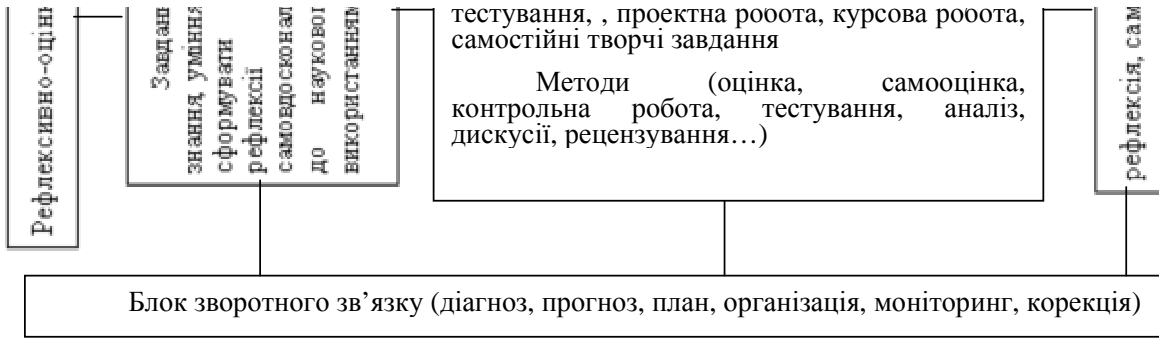

Рис. 1. Дидактико-процесуальний блок моделі педагогічної системи формування інформатичних компетентностей майбутніх учителів початкової школи

Закріплення й узагальнення результатів попереднього навчання за експериментальною технологією, а також сформованість здатності до рефлексивно-оцінювальної діяльності передбачає організацію самоконтролю та взаємоконтролю студентів, самооцінки, самотестування, оцінювання власних досягнень, ерудиції тощо.

Розроблена за результатами дослідження педагогічна система формування інформатичних компетентностей майбутніх учителів початкових класів з курсу «Історія педагогіки» забезпечує: виконання державного освітнього стандарту навчання. Механізм її функціонування включає: поглиблення та розширення теоретичної бази курсу; урахування теорії, технології, техніки; використання систем віддаленого доступу до структурованої навчальної інформації для студентів і викладачів, як у синхронному, так і в асинхронному режимах; можливість виділення навчальних одиниць; використання комп'ютерно-орієнтованих програм навчального та професійного призначення під час вивчення курсів педагогічного циклу; підвищення практичної значущості результатів навчання; створення умов для максимально повного розкриття здібностей студентів, формування необхідного рівня мотивації навчальної діяльності.

Відправним пунктом у організації виховного процесу, структурування його компонентів, як відомо, є цілепокладання. Тому визначення мети та завдань формування інформатичних компетентностей студентів факультету дошкільної та початкової освіти, адекватних рівню інформаційного розвитку суспільства, сучасним світовим освітнім тенденціям і стандартам, вимагає серйозного наукового обґрунтування.

Узагальнення результатів проведеного дослідження дає підстави стверджувати, що найбільш ефективними формами розвитку інформатичних компетентностей майбутнього вчителя початкових класів є науково-обґрунтована організація його продуктивно-творчої інформаційної діяльності на основі інтегративного міжпредметного підходу до процесу засвоєння навчальних дисциплін.

Таким чином, результати експериментальної роботи засвідчують, що ефективність формування інформатичної готовності майбутнього вчителя початкових класів забезпечується наявністю відповідної педагогічної системи, що базується на науково-обґрунтованих вихідних концептуальних положень. Це насамперед, особистісно-орієнтований підхід до навчання, принцип активності, діяльності, інтеграції, системності тощо. Встановлено, що ефективність інформатичної підготовки забезпечується доцільним поєднанням традиційних та інноваційних засобів навчально-виховного процесу, використанням потенційних можливостей всіх видів навчально-виховної діяльності вищого навчального закладу.

Список використаних джерел

1. Барбина Е.С. Теоретико-методологические основы профессиональной подготовки будущих учителей: Научно-методическое пособие. – Херсон: Айлант, 2001. – 70 с.
2. Бібік Н.М., Ващенко Л.С. та ін. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / Під заг. ред. О.В. Поварчук. – К.: «К.І.С.», 2004. – 112 с.

3. Вища освіта в Україні: Навчальний посібник / В.Г. Кремень, С.М. Ніколаєнко, М.Ф. Степко; За ред. В.Г. Кременя, С.М. Ніколаєнка. – К.: Знання, 2005. – 327 с
4. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень. – К.: Хрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
5. Семиченко В.А. Пріоритети професійної підготовки: діяльнісний чи особистісний підхід? / За ред. А.І. Зязюна. – К.: Віпол, 2000. – 636 с.
6. Тоффлер Е. Третя хвиля. — К.: Вид. дім "Всесвіт", 2000. – 480 с.
7. Шиман О.І. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до використання комп'ютера як універсального дидактичного засобу навчання. // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова Серія 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання: Зб. наук. праць. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова. – №1 (8) – С. 247-254.
8. Щолок О.Б. Феномен самоосвіти в інформаційному суспільстві // Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання: Зб. наук. пр. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2005. – Випуск 3 (10). – С.318-323.

ДИДАКТИКО-ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ФОРМИРОВАНИЯ ИНФОРМАТИЧЕСКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ

Петухова Л.Е.

Аннотация

В статье обосновано структуру и содержательное наполнение дидактико-процессуального сопровождения формирования информатических компетентностей.

Ключевые слова: информатические компетентности, дидактико-процессуальное обеспечение.

DIDACTIC-PROCEDURAL PROVIDING OF FUTURE TEACHERS INFORMATIVE- COMMUNICATIVE COMPETENCES FORMATION

Petukhova L.

Resume

In the article the structure and content filling of didactic-procedural providing of future teachers informative-communicative competences formation is substantiated.

Keywords: informative competences, didactic-procedural providing.